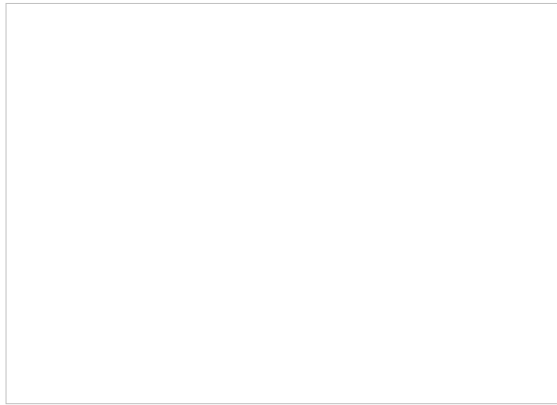

Akyda sözünüň düşündirişi.

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.

Akyda (عقيدة) sözünüň sözlük manysy:

Akyda sözi arap dilindäki “a-k-d” (ع-ق-د) kökünden emele gelendir. Bu söz köki: bile bolmak, berk edip daňmak, gymyldamaz ýaly birikdirmek, pugtalamak, mäkämlemek ýaly manylaryny aňladýar. Mysal üçin arap dilinde ýüpi dügün edip daňmak sözi hem bu söz kökünden emele gelendir, ýagny ýüpi biri-birine berk edip baglamagy aňladýar.

Adalgadaky (termindäki) manysy:

Bir kişiniň akyda edip kabul eden, ynanja degişli zatlarda kalby bilen baglanan, şeksiz-şübhesiz kabul eden ynanjyny beýan etmek üçin ulanylýar.

Dini manyda akyda bolsa, amallara dälde diňe ygtykada, ynanja degişli hökümlerdir. Mysal üçin: Allahyň barlygyna we Pygamberleri, kitaplary ugradanyňa ynanmak ýaly meseleler.

Arapça akyda (عقيدة) sözüň köplügi “Akaid”dyr (عقائد).

Gysgaça: Akyda bir kişiniň dogry ýa-da ýalňyş bolsun tapawudy ýok, kalpdan kabul edip we şeksiz-şübhesiz ynanan zatlarydyr.

Yslam akydasy:

Yslam akydasynyň esasy: Allaha, Perişdelere, Kitaplara, Pygamberlere, ahyrýet gününe, kadara, haýryň we şeriň Allahdan gelýändigine ynanmakdyr. Bular imanyň alty rüküni, şertidir.

Gayba degişli meselelere, diniň esasy hökümlerine, selef-salyhynyň ijma eden hökümlerine şeksiz-şübhesiz iman etmek hem akyda degişlidir.

Hususanam Yslam akydasy diýilende, ähli-sünnet we'l jemagatyň (أهل السنة والجماعة) akydasy göz önüne tutulýar.

Çünki Ähli-sünnetiň ýoly, Allah Tagalaň hak dini Yslamyň özidir. Bu akyda iň haýyrly ynsanlar bolan sahabalaryň, tabygynlaryň we taby-tabygynlaryň¹ akydasydyr.

Yslam akydasynyň ähli-sünnet we'l jemagat tarapyndan kabul edilen başgada atlary bardyr. Ähli-sünnet we'l jemagatyň akyda ylymyny beýan etmek üçin ulanylan adalgalarynyň iň meşhurlary şulardyr: **Töwhit, Sünnet, Usulud-din, Fykhy-Ekber, Şerigat** we **Imandyr.**

Dogry Akydanyň ähmiýeti we jemgyýetiň oňa mätäçligi:

Dogry akydanyň her bir kişiniň we jemgyýetiň durmuşynda örän uly ähmiýeti bardyr. Hut şonuň üçin Pygamberimiz Muhammet (sallallahu aleyhi we sellem) Mekkedede 13-ýyllap, ynsanlary dogry akyda, Allahy birlmäge we şirkiň ähli görnüşlerini terk etmäge, bidgat we hurafa zatlardan saplanyp, ýeke-täk Allaha ybadat edip, bir Allaha sygynmaga çagyrdy.

Pygamberimiz (sallallahu aleyhi we sellem) haçanda bir halka dini dagwat etmek üçin dagwatçy ugradanda, oňa ilki bilen ynsanlary Allahy birläp, ýeke-täk Allaha ybadat etmegi we şirki terk etmeklerini öwretmegi, tabşyrdy. Hut şonuň üçin Muaz bin Jebeli (radiallahu anh) Ýemene dagwatçy edip ugradanda, Oňa:

إنك تأتي قومًا من أهل الكتاب فادعهم إلى شهادة أن لا إله إلا الله وأني رسول الله فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله

أفترَضَ عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة

(فليكن أول ما تدعوهم إلى أن يوحدوا الله)

“Sen ähli-kitapdan bolan halkyň ýanyna gidýärsiň, olary ilki bilen: Bir Allahdan başga Hak iläh ýokdugyna we Meniň Allahyň Resuludygyna şaýatlyk etmäge çagyrl! (Başga bir rowaýtada: Allahy töwhit etmäge, bir Allaha ybadat etmäge çagyrl)². Eger olar buny kabul etseler, Allahyň olara günde baş wagtyna namazy parz edenligini öwret”³diýip, tabşyryk berýär.

Pygamberimiziň (sallallahu aleyhi we sellem) Muaza (radiallahu anh) ynsanlara yslamyň başga rükünlerinden öň, ilki bilen töwhidi öwretmekligi tabşyrmagy, akydaň ähmiýetini we ynsanlaryň töwhide bolan mätäçligini görkezýän aýdyň delildir.

Buny şu aşakdaky görnüşde jemläp bileris:

- 1-Dogry akyda jemgyýetiň gurluşynyň, dogrylygynyň, bagtlylygynyň we jenaýatlardan saplanmagynyň aslydyr.
- 2-Dogry akyda bir kişiniň durmuşynyň we pikir-düşünjesiniň dürs we päk bolmagynyň sebäpkäridir.
- 3-Dogry akydaň üsti bilen janlar we mal-mülk goralar.
- 4-Dogry akyda amallaryň kabul bolmagynyň sebäpkäridir.
- 5-Dogry akyda ynsan aklyna we dine ters bolan yrymlardan, bidgat we hurafalardan saplanmagyň sebäpkäridir.
- 6-Dogry akyda jennete girmegiň we dowzahdan halas bolmagyň ýolydyr.

Ynsan ogly ilki ýaradylanda Töwhit akydasy bilen ýaradylandyr.

Allah Tagala ynsanlary ilki ýaradanda, olaryň hemmesi töwhit akydaly we hak dindediler. Emma wagtyň geçmegi bilen ynsanlaryň arasynda şirk peýda bolýar. Şirkiň başy bolsa, Nuh Pygamberiň kowmundaky käbir kişileriň ölüp giden öwliýä, salyh kişiler hakynda öte geçip, soňlygy bilen olara ybadat etmeleri sebäpli emele gelyär we göz başyny olardan alyp gaýdyar.

Bu barada Allah Tagala Kuran-Kerimde şeýle diýýär:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ

“Ynsanlar bir ymmatdylar. Soňra Allah Tagala olara buşlykly we ägä edujy edip pygamberler ugratdy...” 4

وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا

“Ynsanlar bir ymmatdylar, soňradan bölündiler...” 5

Kutsi hadysda⁶ Allah Tagala şeýle diýýär:

إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي خُنَفَاءَ كُلَّهُمْ ، وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاخْتَلَفُوا عَنْ دِينِهِمْ ، وَحَرَمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَخَلَّلْتُ لَهُمْ ، وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا

“Bendelerimiň ählisini hanif⁷ edip ýaratdym. Soňra şeytanlar gelip, olary dinlerinden uzaklaşdyrdylar. Olara halal edenimi haram etdiler we maňa şirk goşmaklaryny buýrdylar” 8

Abdullah bin Abbas (radiallahu anh) şeýle diýýär: *“Adam (aleyhis salam) bilen Nuh pygamberiň arasynda 10-asyr bardyr. Bu 10-asyrň içinde ýaşanlaryň hemmesi musulmandylar” 9*

Allah Tagala Nuh Pygamberiň kowumy barada şeýle diýýär:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

“Olar (Müşrükler) aýtdylar: Ilählaryňyz bolan Weddi, Suway, Ýagusy, Ýauky, we Nesry asla taşlaýmaň!” 10

Aýatda geçen Wed, Suwa, Ýagus, Ýauk we Nesr bularyň hemmesi Nuh Pygamberiň kowumynyň çokunan butlaryny adydyr. Haçanda Huh (aleyhis salam) olara gelip bu butlara sygynmaň, bulara ybadat-doga-dileg etmäň! Ýeke-täk Allaha ybadat ediň diýende, Nuh Pygamberiň kowumdaşlary öz dogan garyndaşlaryna: Nuhy diňläp butlaryňyzy taşlaýmaň diýip, aýatda geçen: **Ilählaryňyz bolan Weddi, Suway, Ýagusy, Ýauky, we Nesry asla taşlaýmaň!**- diýip, berk tabşyryk berýärdiler.

Ähli-sünnet alymlary aýatda ady geçen butlaryň döreyeşi barada şeýle diýýärler: *“Wedd, Suwa, Ýagus, Ýauk we Nasr Nuh pygamberden öň ýaşap geçen weli, salyh kişilerdi. Olar wepat edende olaryň yzyna eýeren kişiler bardy. Wagtyň geçmegi bilen şeytan bu ynsanlaryň ýanyna gelip: Ol wepat eden welileriň surtyny çekip asyň, şeytseňiz olary ýatlap, hasam ybadat etmäge bolan höwesiniň artar diýip, waswasa berdi. Halk hem şeytanyň waswasasyny berjäý etdiler. Olardan soňra gelen nesile bolsa, şeytan: Siziň ata-babalaryňyz şu welilere sygynyp, ybadat ederdiler diýip, waswasa berdi. Olar hem muňa aldanyp, ol welilere sygynyp, olara doga-dileg edip, ybadat edip başladylar.” 11*

Şeýtanyň hilesine üns beriň ilki welileri ýatlap durar ýaly olaryň suratyny çekiň diýýär! Soňra olaryň heýkelini ýasaň diýýär! Soňradan gelen nesile bolsa, ata-babalaryňyz bulara sygynyp, doga-dileg, ybadat ederdiler, sizem olara ybadat ediň diýýär.

Dogry ynançdan, akydadan azmagyň sebäpleri:

- 1-Dogry akydany bilmezlik we akydany öwrenmek üçin yhlas etmezlik.
 - 2-Ýalňyş we Yslama ters bolan ata-babadan galan yrymdyr, ynançlara eýermek.
 - 3-Öwliýa we alym kişileri söýmekden öte geçmek we olary hakyky derejelerinden ulaltmak we Allah Tagalaň käbir wasplaryny olara ýöňkemek.
- Mysal üçin jemgyýetimiziň içinde-de pylan öwliýa nirde bolsaňam bizi görýärmiş, ýetiş diýseň ýetişyärmiş diýip, diňe Allah mahsus bolan wasplary mahluga ýöňkeýärler. Çünki bendesini ähli yerde görüp we eşdip duran diňe Allah Tagaladyr.
- 4-Jemgyýetiň, maşgalaň we ene-atalaryň içinde terbiýeçiligiň peselmegi we dini ylyma ähmiýet bermezligi.

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.

1-Sahaba diýip: Pygamberimizi (sallallahu aleyhi we sellem) görüp musulman bolup dünýäden öten kişilere aýdylýar. Tabygyn: sahabany gören musulmanlar. Taby-tabygyn bolsa: tabygyňlary gören musulmanlar.

2-Buhari (No:7372) Abdullah bin Abbas radiallahu anhumadan.

3-Buhari (No: 4347), Muslim (No: 19/29) we başgalary Abdullah bin Abbas radiallahu anhumadan.

4-Bakara, 2/213.

5-Ýunus, 10/19.

6-Kutsi hadys: Manysy Allahdan sözi Pygamberden.

7-Hanif: Allah şärik goşman, şirkiň ähli görnüşünden ýüz öwrüp bir Allaha ybadat edýän kişiler.

8-Muslim (No: 2865/63) Iýaz bin Himar el-Mujaşi radiallahu anhdan.

9-Taberi “et-tefsir” (No: 4051, Bakara süresi 213-nji áyatyň tefsiri), Hakim “el-Mustedrek” (2/442,546)

10-Nuh, 71/23.

11-Suýuti “ed-Durrul-Mensur” (6/427-428)

www.ahlusunnet.com